

Ісаєнко Євгеній Геннадійович,
аспірант Київського університету
інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ ВІД ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТА

У певних випадках під час перешкодження законній професійній діяльності журналіста шкода може бути завдана юридичній особі – медіа, в якому працює цей журналіст.

З цього приводу вчені зауважують, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 171 КК України, може вчинятися не тільки безпосередньо щодо журналістів, а й стосовно ЗМІ, що врешті-решт обмежує можливість чи створює неможливість виконання професійних обов'язків журналістами, які працюють у зазначеному ЗМІ (наприклад, незаконне позбавлення телеорганізації права користування певними частотами, призначеними для мовлення; незаконне анулювання свідоцтва про державну реєстрацію друкованого ЗМІ тощо). Водночас переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків (ч. 2 ст. 171 КК України) може бути вчинено виключно щодо журналіста як фізичної особи [1, с. 283].

Як зауважує з цього приводу К. М. Буряк, ЗМІ є засобом здійснення журналістом своєї професійної діяльності, але ніяк не потерпілим від злочинів проти професійної діяльності журналіста. Щодо, наприклад, незаконного позбавлення телеорганізації права користування певними частотами, призначеними для мовлення; незаконного анулювання свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації тощо, то такі дії, вважає ця дослідниця, повинні кваліфікуватися за іншими нормами КК України або КУпАП України [2, с. 89–91].

Своєю чергою, Я. С. Безпала у своїй дисертації писала, що через вжиття законодавцем терміну «журналістів» в диспозиції ст. 171 КК України потрібно говорити про їх множину, тобто більше одного. Відтак, вважає вона, коли вчиняється перешкодження законній професійній діяльності декількох (як мінімум двох) журналістів, то шкода заподіюється також і засобу масової інформації (юридичній особі), оскільки останній

втрачає можливість своєчасно і правдиво висвітлити ту чи іншу подію [3, с. 70].

Позиція Я. С. Безпалої викликає певні заперечення. По-перше, про журналістів у множині йдеться у назві статті, а не її диспозиції. У назві ст. 171 КК України поняття журналіста використано в множині – «журналістів». Водночас у диспозиціях цієї заборони використано поняття «журналіст», тобто в однині, так само як і в кримінальних правопорушеннях проти журналістів, передбачених ст.ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України. Відповідно, із метою уніфікації термінології в кримінальному законі, а також для підкреслення того факту, що протиправна діяльність, у переважній більшості випадків, спрямована саме проти одного журналіста, назву ст. 171 КК України потрібно викласти в такій редакції: «Перешкоджання законній професійній діяльності журналіста».

По-друге, навіть якщо і мало місце посягання на декількох журналістів одночасно, наприклад під час здійснення спільного журналістського розслідування, то така множинність фізичних осіб – представників розглядуваної професії, жодним чином не повинна ототожнюватись з юридичними особами, суб'єктами у сфері медіа (за змістом ст. 13 Закону України «Про медіа»), в яких такі журналісти працюють.

По-третє, не можна ототожнювати в межах ст. 171 КК України кримінально-правові статуси журналістів та суб'єктів у сфері медіа, де журналісти працюють (або яким надають власні матеріали). Так, наприклад, суб'єктом у сфері аудіовізуальних медіа можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають місце проживання в Україні, а також зареєстровані в установленому законодавством порядку юридичні особи України (ст. 21 Закону України «Про медіа»). Очевидно, що такі суб'єкти правовідносин у сфері медіа мають різний правовий статус, різні функції, права та обов'язки. І це стосується не лише юридичних, а й фізичних осіб, які офіційно визнані суб'єктами у сфері медіа.

По-четверте, відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України потерпілим визнається така юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. На практиці можливі ситуації, коли під час перешкоджання законній професійній діяльності журналіста було знищено або пошкоджено майно (наприклад, відеокамера, мікрофон, інше телевізійне обладнання тощо), що належить не журналісту, а, скажімо телевізійній компанії чи інтернет-виданню. *Наприклад,*

у ситуації, описаній у вирокі Івано-Франківського міського суду від 28 лютого 2022 р., окрім посягання на журналіста мало місце пошкодження офісної техніки та стін приміщення газети «Голос-ІФ» фекаліями, що призвело їх у непридатний стан та унеможливило подальше повноцінне функціонування приміщення газети «Голос-ІФ» [4]. Водночас, виходячи зі змісту ст. 171 КК України, такі дії перебувають поза складом цього посягання, і навіть поза складом умисного знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 347-1 КК України). Вважаю, що кримінально-правова оцінка таких дії повинна даватись на підставі загальних норм про умисне або необережне знищення або пошкодження майна (ст. ст. 194, 196 КК України).

Відтак, юридична особа, тобто суб'єкт у сфері медіа, з огляду на чинну редакцію ст. 171 КК України, не може визнаватись потерпілим від цього кримінального правопорушення.

З іншого боку, у контексті наукової дискусії та з позицій перспективного вдосконалення кримінального закону, буквально тлумачення понятійного звороту «Незаконне вилучення технічних засобів, якими ... користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю» може вказувати на те, що такі технічні засоби (обладнання) можуть належати (тобто перебувати на балансі) певному суб'єкту медіа – юридичній особі, в якій працює журналіст. Оскільки технічні засоби (наприклад, камери, мікрофони, ноутбуки, диктофони, робочі мобільні телефони) належать, як правило, окремим ЗМІ як юридичним особам, то в цій частині їх напевно можна визнати умовно «опосередкованими» (або «факультативними») потерпілими від кримінального правопорушення, описаного в ст. 171 КК України. У тому ж разі, якщо використовувані журналістом технічні засоби (тобто не перебували у його власності) були знищені або пошкоджені, юридична особа за наявності відповідних підстав визнаватиметься потерпілою від кримінального правопорушення проти власності (ст. 194 КК України), а не від перешкодження діяльності журналістів, де останніх законодавець чітко визначив як потерпілих.

Отже, юридична особа, тобто суб'єкт у сфері медіа, з огляду на чинну редакцію ст. 171 КК України, не може визнаватись потерпілим від цього кримінального правопорушення. Водночас у певних випадках юридичну особу, в якій працює журналіст, умовно можна назвати «опосередкованим» (або «факультативним») потерпілим від кримінального правопорушення, описаного в ст. 171 КК

України. Якщо використовувані журналістом технічні засоби, які не перебували у його власності, були знищені або пошкоджені, юридична особа за наявності відповідних підстав, визнаватиметься потерпілою від кримінального правопорушення проти власності (ст. 194 КК України), а не від перешкодження діяльності журналістів, де останніх законодавець чітко визначив як потерпілих.

З метою уніфікації термінології в кримінальному законі, а також для підкреслення того факту, що протиправна діяльність, у переважній більшості випадків, спрямована саме проти одного журналіста, назву ст. 171 КК України потрібно викласти в такій редакції: «Перешкодження законній професійній діяльності журналіста».

Список використаних джерел

1. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ: Елтон-2, 2012. Т. 1. 704 с.

2. Буряк К. М. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та криминологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2018. 245 с.

3. Безпала Я. С. Кримінальна відповідальність за перешкодження законній професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2014. 210 с.

4. Вирок Івано-Франківського міського суду від 28 лютого 2022 р. Справа № 344/3120/22 Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103579055>.

Качковський Владислав Богданович,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ОПІР ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Вивчення зарубіжного права відкриває перед юристом нові горизонти, дає можливість краще пізнати вітчизняне право, оскільки його специфічні риси виявляються у порівнянні з іншими правовими системами [1, с. 38; 2, с. 24–25].

Вивчаючи кримінальне законодавство деяких зарубіжних країн щодо особливостей відповідальності за опір представникові влади у їх кримінальному праві, ми виявили наступну ситуацію.